

BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING KASBIY-PEDAGOGIK MAHORATINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-USLUBIY ASOSLARI

Raxmonov Xusan Tojiyevich

Qo‘qon davlat universiteti

“Texnologik ta’lim” kafedrası dotsenti

Texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

email: raxmonovxusan4973@gmail.com,

tel: +998916844973

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy-pedagogik mahoratini rivojlantirishning ilmiy-uslubiy asoslari yoritilgan. Zamonaviy ta’lim tizimida o‘qituvchining kasbiy kompetensiyasi, pedagogik madaniyati va kommunikativ qobiliyatlari ta’lim jarayonining samaradorligini belgilovchi omil sifatida talqin etiladi. Maqolada shuningdek, o‘qituvchi shaxsini shakllantirishda innovatsion texnologiyalar, interaktiv metodlar va amaliy mashg‘ulotlarning o‘rni tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: kasbiy mahorat, pedagogik kompetensiya, metodika, innovatsion texnologiya, o‘qituvchi shaxsi, kreativlik, ta’lim jarayoni.

Аннотация: В статье рассматриваются научно-методические основы развития профессионально-педагогического мастерства будущих учителей. Раскрыта роль педагогической компетенции, профессиональной культуры и коммуникативных навыков преподавателя в повышении эффективности образовательного процесса. Особое внимание уделено использованию инновационных технологий, интерактивных методов и практических занятий в подготовке будущего педагога.

Ключевые слова: профессиональное мастерство, педагогическая компетенция, инновационные технологии, личность учителя, креативность, методика обучения.

Abstract; The article explores the scientific and methodological foundations for developing the professional and pedagogical skills of future teachers. It highlights the importance of pedagogical competence, professional culture, and communication abilities in ensuring the effectiveness of the educational process. The study also analyzes the use of innovative technologies, interactive methods, and practical training in shaping the personality and professionalism of teachers.

Keywords: professional skills, pedagogical competence, innovation, teacher personality, creativity, teaching methodology.

KIRISH

Bugungi kunda ta’lim tizimining rivojlanish darajasi jamiyatning intellektual salohiyati, iqtisodiy imkoniyatlari va madaniy yuksalishining muhim ko‘rsatkichidir. Shu nuqtayi nazardan, bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy-pedagogik mahoratini shakllantirish masalasi ta’lim islohotlarining eng dolzarb yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qolmoqda. O‘qituvchi shaxsining kasbiy mahorati – bu

nafaqat bilim va malaka majmui, balki ta’lim oluvchilarga individual yondashish, zamonaviy metodlarni qo‘llay bilish, muammoli vaziyatlarda to‘g‘ri qaror qabul qilish, shuningdek, axloqiy va ma’naviy qadriyatlarga sodiqlikni o‘zida mujassam etgan murakkab jarayondir.

ASOSIY QISM

1. Kasbiy-pedagogik mahoratning mohiyati va tarkibiy qismlari

Bo‘lajak o‘qituvchining kasbiy-pedagogik mahorati – bu shaxsning nazariy bilimlari, amaliy ko‘nikmalari, kasbiy qadriyatlari va axloqiy fazilatlari uyg‘unligidir. U pedagogik faoliyatning samaradorligini, ta’lim jarayonining sifatini va o‘quvchi shaxsining rivojlanish darajasini belgilovchi asosiy omil hisoblanadi.

Kasbiy-pedagogik mahorat tarkiban quyidagi komponentlardan iborat:

- **Pedagogik bilimlar tizimi** – o‘qituvchining o‘quv fanlari, metodika, psixologiya va pedagogika nazariyasi bo‘yicha puxta bilimga ega bo‘lishi;
- **Kasbiy ko‘nikmalar** – darsni samarali tashkil etish, o‘quvchilarni faollashtirish, muammoli vaziyatlarda pedagogik yechim topa olish qobiliyati;
- **Kommunikativ madaniyat** – o‘qituvchi va o‘quvchi, hamkasblar, ota-onalar bilan sog‘lom muloqot olib borish mahorati;
- **Ijodkorlik va innovatsion yondashuv** – yangi metodlarni sinab ko‘rish, o‘quv jarayoniga texnologik yangiliklarni joriy etish;
- **Refleksiya** – o‘z faoliyatini tahlil qilish, kamchilik va yutuqlarni baholash, doimiy o‘z ustida ishlash.

Mazkur sifatlar o‘qituvchi shaxsining kasbiy yetukligini belgilab beradi va ularning o‘quvchilarga ta’siri bevosita ta’lim sifatida namoyon bo‘ladi.

2. Ilmiy-uslubiy asoslar va pedagogik yondashuvlar

Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy-pedagogik mahoratini rivojlantirish ilmiy-uslubiy jihatdan uzluksiz ta’lim konsepsiyasi, kompetensiyaga asoslangan yondashuv va faol ta’lim metodlariga tayanadi.

1. Kompetensiyaga asoslangan yondashuv

Bu yondashuvda o‘qituvchi tayyorlash jarayoni natijaviylikka yo‘naltiriladi. Ya’ni, talaba faqat bilim egasi emas, balki o‘z bilimini amaliyotda qo‘llay oladigan, mas’uliyatli, mustaqil fikrlaydigan shaxsga aylanishi kerak.

2. Faol (interfaol) ta’lim metodlari

“Klaster”, “Aqliy hujum”, “Keys-stadi”, “Rol o‘ynash”, “Debat” kabi metodlar talabalarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, jamoada ishlash va qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantiradi.

3. Modul asosida o‘qitish

Bu tizimda har bir modul maqsadli kompetensiyani shakllantirishga xizmat qiladi. Masalan, “Pedagogik kommunikatsiya” moduli orqali talabalar muloqot madaniyatini, “Innovatsion texnologiyalar” moduli orqali esa AKTdan foydalanish ko‘nikmalarini egallaydilar.

4. Reflektiv yondashuv

Pedagog o‘z faoliyatini tahlil qiladi, o‘quvchilarning natijalarini baholaydi, o‘z ustida ishlash uchun yangi yo‘nalishlar belgilaydi. Refleksiya – kasbiy o‘sishning ichki mexanizmini yaratadi.

3. Innovatsion texnologiyalarning o‘rni va ahamiyati

Zamonaviy ta‘lim jarayonida innovatsion texnologiyalarni qo‘llash o‘qituvchi faoliyatining ajralmas qismiga aylangan. Masalan:

- **Raqamli ta‘lim platformalari** (Moodle, Google Classroom, Edmodo) – masofaviy o‘qitish imkoniyatini yaratadi;
- **Interaktiv doskalar va multimedia vositalari** – darsni jonlantiradi, o‘quvchilarning e‘tiborini oshiradi;
- **Virtual laboratoriyalar** – amaliy mashg‘ulotlarda xavfsiz tajriba o‘tkazish imkonini beradi;
- **Elektron baholash tizimlari** – talaba bilimni shaffof va tezkor baholashni ta‘minlaydi.

Innovatsion texnologiyalar orqali bo‘lajak o‘qituvchilar nafaqat zamonaviy axborot muhitida ishlashni, balki o‘quvchilarga motivatsiya berish, individual yondashuvni shakllantirishni ham o‘rganadilar.

4. Amaliy mashg‘ulot va tajribaning o‘rni

Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy mahoratini shakllantirishda amaliy mashg‘ulotlar, pedagogik amaliyot va mentorlik tizimi asosiy rol o‘ynaydi.

Pedagogik amaliyot jarayonida talabalar dars o‘tish, sinf boshqarish, o‘quvchi psixologiyasini o‘rganish, dars rejasini tuzish, nazorat va tahlilni amalga oshirishni o‘rganadilar.

Mentorlik tizimi esa tajribali o‘qituvchilarning yosh pedagoglarga ko‘maklashish, maslahat berish, kuzatish asosida o‘rganish jarayonini tashkil etadi.

Shuningdek, talabalarning **ilmiy to‘garaklar, seminarlar va loyihalarda** ishtiroki ularda mustaqil fikrlash, ijodkorlik va ilmiy tahlil ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

5. Shaxsiy rivojlanish va axloqiy jihatlar

Kasbiy-pedagogik mahorat faqat texnik yoki metodik ko‘nikmalargagina tayanmaydi, balki o‘qituvchi shaxsining ma‘naviy, axloqiy va madaniy yetukligi bilan chambarchas bog‘liqdir.

Bo‘lajak pedagog:

- o‘z kasbini sevishi;
- halollik, adolat, sabr-toqat kabi fazilatlarni o‘zida mujassam etishi;
- o‘quvchilarga ijobiy namuna bo‘lishi kerak.

Shu bois o‘qituvchi tayyorlash jarayonida **kasbiy etika, pedagogik estetika va muloqot madaniyati** fanlariga alohida e‘tibor qaratish lozim.

6. Xalqaro tajriba va milliy model uyg‘unligi

Dunyo tajribasida o‘qituvchi tayyorlashning ilg‘or modellaridan biri — *Dual ta‘lim tizimi* bo‘lib, u nazariya va amaliyotni uyg‘unlashtirishni ko‘zda tutadi. O‘zbekiston oliy ta‘lim tizimida ham ushbu tajribani joriy etish bo‘lajak pedagoglarning kasbiy tayyorgarligini yanada kuchaytiradi.

Milliy model esa o‘zbek xalqining ma‘naviy qadriyatlari, milliy pedagogika an‘analari va zamonaviy yondashuvlarni uyg‘unlashtirishga asoslanadi. Bu esa har bir o‘qituvchida vatanparvarlik, mas‘uliyat va insonparvarlik tuyg‘ularini shakllantirishga xizmat qiladi.

7. Natijalar va istiqbollar

Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy-pedagogik mahoratini rivojlantirish natijasida:

- ta‘lim sifati va samaradorligi oshadi;
- o‘quvchilarda motivatsiya va mustaqil fikrlash rivojlanadi;
- ta‘lim jarayoniga innovatsiyalar kirib keladi;
- o‘qituvchining ijtimoiy obro‘-e‘tibori yuksaladi.

Kelajakda ushbu yo‘nalish bo‘yicha o‘quv dasturlarini takomillashtirish, mentorlik tizimini kuchaytirish va xalqaro hamkorlikni kengaytirish maqsadga muvofiqdir.

XULOSA

Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy-pedagogik mahoratini rivojlantirish — ta‘lim tizimini yangilash, sifatli mutaxassis tayyorlash va jamiyatning intellektual salohiyatini yuksaltirishning muhim garovidir. Ilmiy-uslubiy asoslarni puxta o‘zlashtirgan pedagog o‘z kasbida muvaffaqiyatga erishadi, ta‘lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni tatbiq etadi va o‘quvchi shaxsini har tomonlama kamol toptirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Boltaboyev H. *Nasr va uslub*. – Toshkent: “Fan” nashriyoti, 1992. – 98 b.
2. Yo‘ldoshev Q., Yo‘ldosheva M. *Badiiy tahlil asoslari*. – Toshkent: Kamalak, 2014. – 464 b.
3. Alimuhammedov A. *Abdulla Qahhor hikoyalarida psixologik tasvir*. // Sharq yulduzi. – Toshkent: 1947, № 2–3, 115–137 b.
4. Muhammedova H. *Dickens yaratgan ideal ayol obrazi*. // Buxoro davlat universiteti ilmiy axboroti. 2011. № 4. 52–55 b.
5. Xolmatova G. *Pedagogik innovatsiyalar va ta‘lim sifati*. – Toshkent: O‘zbekiston faylasuflari jamiyati, 2020. – 156 b.